

MURAT YETKİN

İYİ GÜNLER

BAY

—
Araştırma
İnceleme
—

BAS KAN

KÖRFEZ SAVAŞI'NDA ÖZAL-BUSH GÖRÜŞMELERİ

Murat Yetkin, 1959 Gaziantep doğumlu. ODTÜ Makine Mühendisliği Bölümü mezunu. Gazeteciliğe 1981 yılında Bülent Ecevit'in askeri yönetim altında çıkardığı *Arayış* dergisinde başladı. Aralarında BBC World Service, Deutsche Welle, AFP, *Turkish Daily News*, Kanal D, NTV, *Sabah* ve *Radikal*'in bulunduğu yayın organlarında muhabirlik, editörlük ve haber yöneticiliği; 2011-2018 arasında yana *Hürriyet Daily News* gazetesini Genel Yayın Yönetmenliği ve köşe yazarlığını yaptı. Televizyonlarda siyasi yorum programları hazırlayıp sunan Yetkin halen YetkinReport haber-yorum ve analiz sitesinin editörlüğünü yapıyor. Yetkin'in *Ateş Hattında Aktif Politika-Orta Doğu, Kafkaslar, Balkanlar Üçgeninde Türkiye; Avrupa Birliği Bekleme Odasında Türkiye; Tezkere-Irak Krizinin Gerçek Öyküsü; Kürt Kapısı-Şam'dan İmralı'ya Öcalan, Meraklısı İçin Entrikalar Kitabı, Meraklısı İçin Casuslar Kitabı ve Meraklısı İçin Darbeler Kitabı* adlı kitapları bulunmaktadır.

DOĞAN KİTAP TARAFINDAN YAYIMLANAN DİĞER KİTAPLARI

Meraklısı İçin Darbeler Kitabı
Kürt Kapanı
Meraklısı İçin Casuslar Kitabı
Meraklısı İçin Entrikalar Kitabı

İYİ GÜNLER BAY BAŞKAN

Körfez Savaşı'nda Özal-Bush Görüşmeleri

Yazan: Murat Yetkin

Editör: Aslı Güneş

Yayın hakları: © 2022 Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ő.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

1. baskı / Ekim 2022 / ISBN 978-625-8215-32-8

Sertifika no: 44919

Kapak fotoğrafı: Mehmet Ünlü / AA

Arka kapak fotoğrafı: Nisan Yetkin

Kapak tasarımı ve sayfa uygulama: Taylan Polat

Baskı: Yıkılmazlar Basın Yayın Prom. ve Kağıt San. Tic. Ltd. Şti.

15 Temmuz Mah. Gülbahar Cad. No: 62/B GüneŐli - Bağcılar - İSTANBUL

Tel: (212) 515 49 47

Sertifika no: 45464

Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ő.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 ŞiŐli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

İyi Günler Bay Başkan

Körfez Savaşı'nda
Özal-Bush Görüşmeleri

Murat Yetkin

İçindekiler

Önsöz.....	9
1. Sular ısınırken	13
2. Telefon diplomasisi başlıyor.....	20
Suriye ve İran konusunda bilgi talebi	23
Nadir tanık olunan bir istihbarat paylaşımı.....	29
“Plan yapıyoruz ama size söyleyemem”	37
“Kapattınız, değil mi?”	46
3. Boru hattı kapatılmasaydı ABD ne yapacaktı?	49
Pazarlık kapısı açılıyor	57
“İran size ne dedi, ya Fransa?”	61
“Operasyon yapacaksanız yardımcı olalım”	67
Bush’tan randevu koparmak kolay mı?.....	73
“Türkiye’den asker göndermesini isteyen yok”	82
Quid pro quo.....	89
4. Olaylı Washington ziyareti ve öncesi	94
“Çok hoş birisiniz, çok takdir ediyorum”	102
ABD Başkanı Türk Cumhurbaşkanı’ndan randevu istiyor....	110
5. Dünya yeniden şekillenirken Türkiye	115
“Son ana dek pes etmeyecektir”	121
“Türkiye’de kimse bilmiyor, aman kimseye söylemeyin”	125
6. Torumtay’ın istifası Özal’ı frenliyor.....	133

7. Savaşa doğru doludizgin	139
Özal: “BM olmazsa en azından NATO olmalı”	148
8. Bush, Özal’dan Kongre desteği istiyor	154
Özal sektirmeden arıyor: Destek tamam	161
Konuşmuş olmak için konuşmak.....	163
9. Ve “Bütün savaşların anası”	166
Almanya’nın çekincesi: Hepimiz birimiz için mi?	175
Bombalamaya devam George. Ediyoruz zaten Turgut	181
Özal’ın endişesi, Bush’un “Vietnam Sendromu”	188
Saddam’a gelince Özal, Bush’tan şahin	192
10. ANAP temelinde çatırtılar: Sonun başlangıcı.....	198
Özal: “Saddam’ın küçük düştüğünü görmek istiyorum”	203
Bush: “Merak etmeyin, ne yaptığımızı biliyoruz”	210
11. Camp David’de Bush’a kritik soru.....	217
Irak’la görüşmek için izin istemek.....	226
12. Savaş bitiyor ama barış gelmiyor.....	230
13. Özal, Çekiç Güç fikrini ortaya atıyor	235
İyi şanslar Turgut	243
“Türk ordusunun orada olmaması daha iyi”	248
“Irak’la tabii görüşeceksiniz, komşunuz”	252
Özal’dan Bush’a Irak ve Kürtler raporu	257
14. Bush’un gelişi ve son perde	264
15. Körfez krizi gündemden düşerken	271
Moskova’da darbe girişimi:	
Gündem Türkiye’den kayıyor.....	275
16. Körfez krizinde aslında neler oldu?.....	280
17. Savaş bitti, dostlar değişti	283
Ve sonrası	299
Dizin	303

Önsöz

Körfez Savaşı pek çok açıdan daha önce görülmemiş yeniliklere sahne olmuştu.

Örneğin, ilk olarak Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin veto yetkisine sahip beş daimi üyesinin, ABD, Sovyetler Birliği, Çin, İngiltere ve Fransa'nın karşı çıkmadığı bir kararla başlatılan bir savaştı.

Amerikan orduları "hava-kara" savaşı doktrinini ilk kez Irak'ta kullandı ve dünyanın en güçlü konvansiyonel ordularından biri sayılan Irak ordusunu çok kısa bir sürede hareket edemez hale getirdi.

Bağdat'ın bombalanışını milyonlarca kişi izledi; bir savaşın ilk canlı yayını olarak tarihe geçti. Bu, bir yandan kamuoyunun haber alma hakkını kullanmasına, bilginin demokratikleşmesine katkı sağlarken, diğer yandan medya kontrolünü yeni teknolojiler aracılığıyla elinde tutan devlet ya da kuruluşların kamuoyunu istediği doğrultuda yönlendirmesine, manipüle etmesine de kapı açtı.

Dijital teknolojinin medyaya sağladığı sürate devlet yapısının ayak uyduramadığı oluyordu. Aşağıdaki satırlarda okuyacaksınız, Dışişleri Bakanlığı kendisine Amerikan Dışişleri Bakanı James Baker'ın Ankara'ya geleceği duyumunu rapor ettiğinde Cumhurbaşkanı Turgut Özal Baker'ın Ankara programını CNN'den öğrendiğini söyleyecekti. Gerçi istihbarat çevrelerinde CIA merkezinde ve bürolarında sürekli CNN izlenen yönetici kadroların, Başkan'ın ansızın telefon ederek "CNN'deki şu haber nedir?" diye sorması karşısında habersiz ve şaşkın görünmemeye çalıştıkları her yerde dillendiriliyordu. İletişim teknolojisi devrim şiddetinde bir dönüşüm yaşıyordu.

Bazı bilgileri gizli tutmak zorlaşmıştı; günümüzde dijital teknolojideki sıçramalarla bu daha da zor hale geldi.

Ancak hiçbir bilginin sonsuza dek saklanamayacağı kuralı değişmiyor. Örneğin Süleyman Demirel'in başbakan olunca Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'den Özal-Bush telefon görüşmelerinin tutanaklarını istediği, ancak Dışişleri arşivinde bulunamayınca Çetin'in bu tutanakları gidip Özal'dan istediği, Özal'ın da önce "Bakayım" deyip sonra Çetin'e verdiği bu kitap çalışmasıyla ortaya çıkmış bir bilgi. Bugün sonsuza dek gizli kalacağı zannedilen bilgiler de kullanım tarihleri dolduğunda ortaya dökülecek.

Bu kitap da bu kadim kuralın küçük bir kanıtı sayılmalı.

Körfez Savaşı üzerinden 30 küsur yıl geçti. Kriz ve savaş sırasında ülkelerin başında bulunan liderlerden hiçbiri ve aktörlerden büyük çoğunluğu artık hayatta değil; olanlar da görev başında değil. Cumhurbaşkanı Turgut Özal ve ABD Başkanı (baba) George Bush buna dahil. Olaylar zamanaşımına uğramış durumda. Örneğin, ABD ordusu az önce sözünü ettiğim hava-kara doktrinini terk edeli neredeyse 20 yıl oluyor. Örneğin, Türkiye bugün Özal'ın rüyasını Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın gerçekleştirme sayesinde başkanlık sistemiyle yönetiyor.

Ancak insan beyni için yeni öğrenilen her bilgi yenidir.

Bu kitapta üzerinden 30 küsur yıl geçmiş Körfez Savaşı'na dair Türkiye'nin bugününü de ciddi şekilde ilgilendiren yeni bilgiler bulacaksınız. O yılları mesleğinin yetiştirme çağlarında bir diplomasi ve savunma muhabiri olarak yaşamış bir gazeteci olarak ben de hiç bilmediğim ve yaptığım arşiv çalışmalarında o günlerde medyaya yansımamış, sonradan yazılan kitaplarda da bulunmayan önemli bilgilerle karşılaştım. Bu bilgilerin bir kısmı Körfez Savaşı, Türkiye'den talepler, Türkiye'nin rol ve tutumu, Cumhurbaşkanı Özal'ın rolü ve amacı ile Türkiye-ABD ilişkilerinin değişen doğası konusunda bilgi, varsayım ve yorumlarımızı değiştirebilecek nitelikte. Bu yönüyle de bugün benzeri durumlarda atmamız ve atmamamız gereken adımlara da ışık tutuyor.

Kitabı yazarken en titizlendiğim konu, iki yıl kadar önce elimе geçen ve daha sonra araştırma sürecinde bulduğum bilgi ve

belgelerin doğruluğunu teyit etmek oldu; üzerinden epey zaman geçmişti. Bundan emin olduktan sonra yazım süreci başladı.

Yazım sürecinde TBMM ve Dışişleri arşivlerinden yararlandım. Bu çerçevede TBMM Kütüphanesi'nden geniş şekilde yararlanmama imkân tanıyan TBMM Başkanı Mustafa Şentop, Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanı Muaz Ayhan Işık ve yüksek profesyonellik anlayışıyla Kütüphaneci Ziya Kutluoğlu'na ve Anadolu Ajansı fotoğraf arşivlerini kullanmada yardımı dolayısıyla Nurullah Koç'a teşekkür borçluyum. Kitabın yazılması sürecinde tanıklık ve görüşlerine başvurduğum, Cumhurbaşkanı Özal'ın Özel Kalem Müdürü ve başdanışmanlığını yapmış Engin Güner, Özel Kalem Müdür Yardımcılığı'nı yapmış diplomat Namık Tan, Özal'ın Basın Danışmanı Can Pulak, Başdanışman sıfatıyla Özal'ın yeni anayasa çalışmalarına katılmış ve daha sonra Özal hakkındaki en kapsamlı biyografiyi yazmış tarihçi Hikmet Özdemir, dönemin Bağdat Büyükelçisi Sönmez Köksal, Tahran Büyükelçisi Volkan Vural, krizin kritik günlerde Dışişleri'nin kritik mevkilerinde görev yapmış diplomatlar Mehmet Ali Bayar, Aydın Sezgin ile o dönem SHP Genel sekreterliği ve Dışişleri Bakanlığı yapan, ardından TBMM Başkanı olan Hikmet Çetin ve isimlerinin anılmasını istemeden, gerçeklerin er ya da geç ortaya çıkacağı inancıyla yardım ve desteklerini esirgemeyen diğer değerli kişilere, dostlarıma teşekkür ederim.

Kitabın yayımlanmasında emeği geçen Doğan Kitap Genel Müdürü Gülgün Çarkoğlu, Yayın Direktörü Cem Erciyes, sevgili editörüm Aslı Güneş'e ve tasarımcı Taylan Polat'a da teşekkürlerimi sunarım.

Özel bir teşekkür de işkolikliğime hâlâ sabreden sevgili eşim Deniz'e.

Sular ısınırken

Irak, Baas Partisi'nin 17 Temmuz 1968'de bir darbeyle yönetimi ele geçirmesinden itibaren, Soğuk Savaş boyunca Ortadoğu'da Sovyet Bloku'nun desteklediği ülkeler arasındaydı. Bunun bir nedeni İsrail devletine karşı kurulan Baas Partisi'nin (*Hizb el-Ba's el-'Arabi el-İştiraki – Arap Sosyalist Yeniden Doğuş Partisi*) Arap milliyetçiliği ile sosyalizmi örtüştürmeye çalışan eklektik ideolojisiydi. Bir nedeni de Baas yönetimindeki Irak'ın ABD'nin bölgedeki uzantıları gördüğü İsrail ve (Şah yönetimindeki) İran'a karşı hasmane tutumuydu.

Aslında Irak'ın NATO üyesi kuzey komşusu Türkiye'yle de sorunlu bir geçmişi, sorunlu ilişkileri vardı. Üstelik Irak, İngiltere sayesinde Türkiye'den siyasi bağımsızlığıyla birlikte Musul-Kerkük petrol bölgesini de almıştı. Irak'taki Kürt milliyetçi hareketi, Türk azınlığın varlığı gibi, ilişkileri daha da sancılı hale getiren sorunlar vardı. Fırat ve Dicle nehri suları Türkiye'den doğuyor ve Türkiye'nin her yeni baraj projesi (Suriye'nin yanı sıra) Irak'ı terdirgin ediyordu.

Buna rağmen Türkiye ve Irak ilişkileri Soğuk Savaş boyunca devam etti. Başbakan Süleyman Demirel tarafından 60'ların sonunda başlatılan görüşmeler 1973'te anlaşmayla sonuçlandı, ilki 1977'de, ikincisi 1987'de hizmete giren iki boru hattı Musul ve Kerkük petrollerini Adana'nın Ceyhan, Yumurtalık Limanı üzerinden Akdeniz / Avrupa pazarlarına taşımaya başladı. Hem Türkiye ekonomik büyümesi için gereken petrolü sağlayaca-

ğı yeni bir kaynak bulmuş hem de Irak petrolünü satabileceği (Suriye ile arasının bozulmasının ardından), Suudi Arabistan'ın yanı sıra yeni bir hatta kavuşmuştu; karşılıklı çıkarlar söz konusuydu.

Darbenin lideri Orgeneral Ahmed Hasan el-Bekir'in sağ kolu durumundaki kuzeni Saddam Hüseyin Abdülmecid et-Tikriti ya da tanındığı adıyla Saddam Hüseyin kısa sürede fiilen yönetimi ele almıştı. 16 Temmuz 1979'da devlet başkanlığını resmen ilan etti. Bağdat açısından durum ciddiye, güçlü bir lidere ihtiyaç vardı.

1 Şubat 1979'da İran İslam Devrimi ile Ayetullah Ruhullah Humeyni başa gelmişti. İran Şii şeriatıyla yönetilmeye başlandı. Şiiğin merkezi sayılan Necef ise Irak'taydı. Saddam yıllar içinde yönetimin bütün kilit noktalarına Irak nüfusunun yaklaşık yüzde 20'sini oluşturan Sünnileri getirmişti. Çoğunluğu oluşturan ve güneydeki petrol yatakları, verimli tarım arazileri ve Körfez'e çıkış limanı olan Basra bölgesinde, yönetimde rol verilmeyen Şii nüfus yaşıyordu. ABD ve İsrail yıllarca Irak'ı istikrarsızlaştırmak için İran üzerinden Kürt milliyetçi hareketlerini desteklemişti. Kuzeydeki petrol bölgelerinde ise ağırlık yine yönetimde rol verilmeyen Kürt nüfustaydı.

Uluslararası ortam çok gergindi. Sovyetler Afganistan'ı işgal etmiş, ABD, Suudi Arabistan, Pakistan ve Çin tarafından para ve silah sağlanan siyasi İslamcı aşiretler mücahit direnişine başlamıştı. Suud Hanedanı'nı yıkmak isteyen bir grup, Kâbe'yi basıp hacıları esir aldı, saldırı Fransız komandolarının desteğiyle kanlı bir biçimde bastırıldı. Lübnan'daki Şii nüfus ve İran etkisinden endişeye kapılan İsrail, öteden beri Filistinli silahlı gruplara yardım eden Saddam'dan da rahatsızdı. ABD, Irak'ı Aralık 1979'da Filistinli Ebu Nidal grubuna desteği nedeniyle Terörizmi Destekleyen Devletler listesine almıştı. Ülkesinde bir Şii ayaklanmasından çekinen Saddam, 22 Eylül 1980'de, Türkiye'de Kenan Evren liderliğindeki askeri darbeden on gün sonra İran'a saldırdı. Belki Irak'ta tek adam rejimi olmasa İran'ın kışkırtmalarına kapılmamak mümkün olurdu ama sonuçta savaş başlamıştı işte.

Bunun üzerine ABD, diplomasi tarihinde eşine az rastlanır bir U-dönüşüyle Irak'ı desteklemeye başladı. ABD'nin bu dönüşünde Başkan Jimmy Carter yönetiminin Rehineler Krizi karşısındaki çaresizliği de etkili olmuştu. 4 Kasım 1979'da Tahran'daki ABD Büyükelçiliği'ni basan İslamcı öğrenciler 52 kişiyi rehin aldılar. ABD özel birliklerinin rehineri kurtarma operasyonu, 24 Nisan 1980'de bir Amerikan helikopterin İran topraklarında bir Amerikan nakliye uçağıyla çarpışmasıyla büyük bir fiyaskoya dönüşmüş, Dışişleri Bakanı Cyrus Vance istifa etmek zorunda kalmıştı.

İran'a saldırının başlaması sonrasında ABD Irak'ı Terörizmi Destekleyen Devletler listesinden çıkardı. Bu arada seçimi kazanan Cumhuriyetçi Başkan Ronald Reagan, Donald Rumsfeld'i özel temsilcisi olarak Saddam Hüseyin'e gönderdi.¹ Saddam, sadece ABD tarafından değil Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) tarafından da terörist ilan edilen Ebu Nidal'ı Suriye'ye sınır dışı etti.² ABD, Irak'la tam diplomatik ilişki kurdu ve "Düşmanın düşmanı dostumdur" mantığıyla silah ve askeri malzeme satışına başladı. İşin ilginç yanı, bu savaşta İsrail'in Arapların güçlenmesi ihtimaline karşı dolaylı yoldan İran'ı desteklemiş olmasıydı.³ Örneğin, savaşın başlarında İran jetlerinin deneyip başaramadığını İsrail jetleri başardı ve 7 Haziran 1981'de Irak'ın Osirak nükleer reaktör inşasını imha ettiler.⁴ İran'ın toparlanıp 1982 Haziran ayında karşı saldırıya geçmesiyle Ortadoğu tari-

1. Donald Rumsfeld ileride George Bush'un başkanlığı döneminde 2003'te başlayacak Irak işgali sırasında Savunma Bakanı olacaktır.

2. Örgütteki kod ismi Ebu Nidal olan Filistinli Sabri Halil el-Benna'nın Irak'tan çıkarıldıktan sonra üslediği Suriye ve Libya'dan yürüttüğü eylemleri arasında, 1985'te 60 kişinin öldürüldüğü Mısır Hava Yolları uçağının kaçırılması, 1986'da İstanbul'da 22 kişinin öldürüldüğü Neve Şalom Sinagogu baskını ve 1991'de FKÖ İstihbarat Şefi Abu Iyad kod adlı Salah Halef'in Tunus'ta öldürülmesi de vardı.

3. Nitekim İran ordusunun elindeki Amerikan silahlarının İsrail tarafından sağlanmasında CIA'nın oynadığı rol 1986'da İran-Kontra skandalının patlamasına neden olacaktır. Bakınız: *Meraklısı İçin Entrikalar Kitabı*, Murat Yetkin, Doğan Kitap, 2017, İstanbul, s. 134-135.

4. İsrail bunu yeni aldığı F-16 savaş uçaklarının, yakıt ikmali yapmadan birer tonluk iki bombayı taşıyıp geri dönme kapasitesi sayesinde yaptı. Türkiye'nin 1983'te ABD ile ortak jet uçağı üretme programında F-16'yı seçmesinde bu örneğin payı olduğu hep konuşulsa da hiç doğrulanmadı.

hinddeki en uzun savaşlardan biri başlamış oldu. Irak tarafının en az 750 bin, İran tarafının en az 350 bin kayıp verdiği savaş 20 Ağustos 1988’de sona ermişti.

Türkiye’nin özel yeri, özel konumu

İşin diplomasi tarihi açasından ilginç bir boyutu, savaş halindeki İran ve Irak’ı birbirlerine karşı temsil etme görevini Türkiye’nin üstlenmesiydi. Bağdat’taki İran ve Tahran’daki Irak Büyükelçiliği’ne Türk bayrağının çekilmesi ve iki ülkenin birbirindeki bütün gayrimenkullerinin Türkiye’ye emanet edilmesi uzun yazışma ve girişimlerle mümkün olmuştu. O sırada, Dışışleri Müsteşarı bir önceki Bağdat Büyükelçisi olan Nüzhet Kandemir; Bağdat Büyükelçisi 1992’de MİT Müsteşarlığı’na atanacak olan Sönmez Köksal; Tahran Büyükelçisi ise Volkan Vural idi. Bu yegâne temsil görevi Türk diplomasisinin önemli başarıları arasındadır.

İran’la savaş bitmiş ama Irak’ın dertleri bitmemişti. Savaşı sürdürmek için çoğunlukla Batılı ülkelerden aldıkları silahların bedelini Arap ülkelerinden borçlanmışlardı. O sırada 40 milyar dolar olarak bildirilen, ancak daha sonra 80 milyar dolar, 2020 rayiciyle 220 milyar dolar olarak ağıklanan dış borcunun büyük kısmı, sırasıyla Suudi Arabistan, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri’neydi (BAE). Saddam özellikle Kuveyt’ten borçlarını silinmesini ve taze kredi ağılmasını istedi ancak talebi kabul görmedi. Suudi Arabistan 1989’da Irak ile saldırmazlık anlaşması imzalayıp bazı destekler sağlayarak kenara çekildi.

Ancak Irak’ın Kuveyt’le başka sorunları da vardı. Bağdat’ın öteden beri Kuveyt’ten toprak talebi bulunuyordu; aslında bu toprak talebinden çok Kuveyt’in tamamının kendisine ait olduğu iddiasıydı. Um-Kasr sahasını kiralama talebi de borcunun ödenmesini isteyen Kuveyt tarafından geri çevrildi. Dahası, Kuveyt petrol fiyatlarının belli bir düzeyin altına inmemesini sağlayan OPEC (Petrol İhracatçısı Ülkeler Örgütü) kararlarını ihlal ederek fazla üretim yapıyordu. Bu da petrol fiyatlarını varili 18

Fotoğraf: Mehmet Ünlü / AA

18 Ocak 1990. Cumhurbaşkanı Özal ABD Başkanı Bush tarafından Beyaz Saray'da ağırlanıyor. Türkiye heyetinde Washington Büyükelçisi Nüzhet Kandemir (kanepede solda), Devlet Bakanı Güneş Taner, hemen arkalarında Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Büyükelçi Kaya Toperi ve arkada sağda Koruma Müdürü Musa Öztürk görüşüyor.

dolardan (2020 rayiciyle 47 dolardan) 10 dolara düşürerek Irak'ı yılda 7 milyar dolar daha zarara sokuyor, Saddam'ın çok ihtiyaç duyduğu nakit akışını engelliyor, onu sıcak paradan ediyordu. Irak, Kuveyt'in yatay sondajla (*slant-drilling*) kendi Rumeylâ sahasından petrol "çaldığını" öne sürdüğünde artık 1989'un ortalarına gelmişti. Bir yandan da Doğu Avrupa Sovyet yanlısı yönetimlere karşı ayaklanmış, 9 Kasım 1989'da Soğuk Savaş'ın simgesi Berlin Duvarı yıkılmaya başlamıştı. 24 Aralık'ta devrilen Romanya lideri Nikolay Çavuşesku ve eşi Elena ertesi gün kurşuna dizilerek öldürülmüştü. Sovyetler'in ve genel olarak Doğu Bloku'nun zayıflaması karşısında Saddam'ın güvensizlik duygusu ve asabiyeti artmıştı; gerilim giderek yükseliyordu.

Ankara'ya gelen istihbarat raporları, ABD'ye gidenlerden farklı olarak, Irak'ın Kuveyt sınırına yığınak yapmaya başladığını ve Saddam'ın her köşeye sıkıştığında yaptığı üzere saldırıya geçebileceğini gösteriyordu.

Özal Cumhurbaşkanı olarak 18 Ocak 1990'da Washington'da Başkan (baba) George Bush ile yaptığı görüşmede Saddam

Hüseyin'in bölgedeki en tehlikeli lider olduğunu, ABD'lilerin sırf İran'a karşı diye onu Batı saflarına çekme planına fazla güvendiklerini, dikkatli olması gerektiğini söylemiş ama fazla etkili olamamıştı. Bağdat Büyükelçisi Köksal'ın 6 Mart 1990'da Ankara'ya gönderdiği şifreli rapor, Irak'ın Kuveyt'i işgalinin kaçınılmaz ve artık an meselesi olduğunu söylüyordu.

Bunda en önemli etkenlerden biri de ABD'nin Bağdat Büyükelçisi April Glaspie idi. Daha önce Kuveyt'te de görev yapmış olan Amerikalı diplomat, İran'la savaştan henüz çıkmış Irak'ın, Kuveyt'e yönelik tehditlerini blöf olarak görüyor, saldırının gerçekleşeceğine ihtimal vermiyordu. Bu görüşmede ABD'nin, "Irak'ın Kuveyt'le sınır sorunu gibi Arap dünyasını ilgilendiren sorunlarda ABD'nin görüşünün bulunmadığını" söylemesi, hem Washington'un konuya gereken ilgiyi göstermemesini yansıtıyordu hem de Bağdat tarafından Kuveyt'e girme vizesi olarak algılanmaya müsaitti.⁵ Öyle de anlaşılmıştı. Köksal ise ABD yönetiminin kendi kolektif hatasını örtbas etmek için Glaspie'yi bir "deception /yanıltma" operasyonu ile "günah keçisi" yaptığı kanısındaydı. Türk Büyükelçisi gerçek durumu Saddam ile görüşmesinin hemen ardından konuştuğu Glaspie'nin ağzından Ankara'ya bildirdiğini söylüyor.

Saddam ABD Büyükelçisi'yle bu görüşmesinin ardından 15 Temmuz'da Arap Birliği toplantısında fırtına gibi esecekti. Kuveyt ve BAE'ni diğer "Arap kardeşlerine" şikâyet etti. Kuveyt'i yeniden petrol hırsızlığıyla suçladı. Ama pek yandaş bulamadı. Tersine Suriye'nin, Mısır ile birlikte Irak'a karşı ortak hareket etmeye başladığına dair somut işaretler vardı. Kuveyt el altından İran'la temas kuruyordu. Bunlar Saddam'ı daha da kızdırttı.

CIA, 23 Temmuz'da Irak ordusunun Kuveyt sınırına 30 bin asker yığdığını bildirince Pentagon Körfez'deki donanmasını alarma geçirmişti. Glaspie, 25 Temmuz'da Saddam ile görüştü. Saddam Hüseyin öfke içinde ABD'nin Kuveyt ve BAE'de Irak'ın haklarını hiçe saymasına tepki gösteriyor, gerekirse kendilerinin

5. Stephen M. Walt, "Wikileaks, April Glaspie, and Saddam Hussein", *Foreign Policy*, 9 Ocak 2011.

de Amerikan çıkarlarına zarar vermekten çekinmeyeceği tehdidinde bulunuyordu. Buna karşı Glaspie onu sakinleştirmeye çalışıyor ve Amerikan politikasının Araplar arası ihtilaflara müdahale etmemek olduğunu söylüyordu.⁶

Daha sonra yapılan bütün değerlendirmeler Saddam Hüseyin'in bu sözleri, Kuveyt'e girmesi halinde ABD'nin müdahil olmayacağı şeklinde yorumladığı yönünde olacaktı.

Irak orduları bir hafta sonra 2 Ağustos'ta Kuveyt'i işgal harekâtına başlayacaktı.

Kitabımız, Başbakan Özal ile ABD Başkanı Bush arasındaki telefon görüşmelerini 2 Ağustos'tan değil 26 Temmuz'dan başlatıyor. Çünkü Özal ve Bush arasındaki görüşmelerde Körfez'de artan gerilimin savaşa dönme ihtimalinden ilk söz açıldığı tarih 26 Temmuz, yani ABD'nin Bağdat Büyükelçisi'nin Saddam Hüseyin ile görüşmesinin ertesi günüydü. Üstelik, birazdan ayrıntısıyla okuyacağınız gibi, konuyu açan Bush değil, Özal olmuştu.

Bush, 24 Temmuz'da Yunanistan parlamentosunda onaylanan ABD-Yunanistan Karşılıklı Savunma İşbirliği Anlaşması'nın Türkiye'de yol açtığı tepkiyi yatıştırmak için aramıştı Özal'ı. Anlaşma ile Yunanistan, Atina yakınlarındaki Ellinikon hava üssünü ABD kullanımına kapatmış ama Girit'in güneyinde İraklion hava üssü ve Suda Körfezi deniz üssünü açmış; Türkiye dahil "düşmanlara" karşı da ortak savunma sözü aldığını açıklamıştı.

İşte 26 Temmuz'da Bush ile telefon görüşmesinde bu konu bitince Özal doğrudan Körfez gerilimi konusunu açıyor.

Şimdi lütfen kemerlerinizi bağlayın, daha önce hiç okumadığınız ayrıntıları okumak için zihnimizdeki zaman makinemizde 26 Temmuz 1990 Perşembe günü saat 14.25'e dönelim. Özel kalemî Özal'ı Washington'dan gelen telefona, ABD Başkanı Bush'a bağlıyor.

Başlıyoruz.

6. *New York Times*, 25 Temmuz 1990.

Özal: George, Tarık Aziz'in, Amerika'nın küçük düşeceğini söylediğini hatırlıyorum. Siz de hatırladınız mı?

Bush: Evet, haklısınız. Asıl küçük düşen o olacak ama bunu söyletmek zorundayız.

Özal: Evet, evet. Haysiyetleri kırılmalı, özellikle de Saddam Hüseyin'in.

Bush: Okey, Turgut. Bakın, sizinle konuşmak yine harikaydı ve sizin sadakatle yanımızda duruşunuzdan dolayı çok müteşekkirim.

Özal: Sizi tamamıyla destekliyoruz, endişe etmeyin.

Fotoğraf: Nisan Yeşkin

Saddam Hüseyin'in, 1990 Ağustos'unda Kuveyt'i işgalinden sonra Beyaz Saray'la Çankaya Köşkü arasında alışılmadık bir telefon trafiği başlamıştı. George Bush ve Turgut Özal, gece geç saatlere taşınan konuşmalar yapıyor, bilgi alışverişinde bulunuyorlardı. Krizi Türkiye'yi uluslararası ilişkiler alanında etkili bir aktör haline getirmek için fırsat bilen Özal, Bush'u Saddam Hüseyin'i devirmeye ikna etmeye çalışıyordu.

İlk kez bu kitapla ortaya çıkan bilgiler, iki devlet adamının Körfez krizi ve sonrasındaki yüz yüze görüşmeleri ve telefon konuşmalarıyla Türkiye-ABD ilişkilerinin görünmeyen yüzünü olduğu kadar, o dönem Türkiye'deki siyasi çekişmeleri ve bunların dış politikaya yansımalarını da çarpıcı ayrıntılarla gözler önüne seriyor, uluslararası aktörlerin karakterlerini, psikolojilerini anlamamıza yardımcı oluyor.

İyi Günler Bay Başkan liderler arası ilişkiler ve diplomasinin gerçekleri hakkında çok önemli bilgiler veriyor.

